

PL ISSN 0419-8824

DZIEJE NAJNOWSZE

KWARTALNIK
POŚWIĘCONY
HISTORII
XX WIEKU

1-2-1981

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

DZIEJE NAJNOWSZE

Rocznik XIII

1981

1-2

WROCLAW · WARSZAWA · KRAKÓW · GDAŃSK · ŁÓDŹ
ZAKŁAD NARODOWY IMIENIA OSSOLIŃSKICH
WYDAWNICTWO POLSKIEJ AKADEMII NAUK

1981

KOMITET REDAKCYJNY

Andrzej Bartnicki, Jan Borkowski, Andrzej Czarnik, Marian Marek Drozdowski, Krzysztof Dunin-Wąsowicz, Eugeniusz Duraczyński, Hanna Jędruszczak, Piotr Łossowski, Waldemar Michowicz, Jan Molenda, Stanisław Sierpowski, Henryk Słabek, Witold Stankiewicz, Jan Tomicki, Roman Waipiński, Wojciech Wrzeński, Janusz Żarnowski

SEKRETARZ

Stanisława Lewandowska

Numer przygotował
Krzysztof Dunin-Wąsowicz

Adres Redakcji

Instytut Historii PAN
Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 31 02 61

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo. Wrocław 1981.
Nakład: 1350 egz. Objętość: ark. wyd. 33,40, ark. druk. 24,50 + 1 wkl.,
ark. A₁—32. Papier druk. sat. kl. III, 80 g, 70 × 100. Oddano do
składania 19 I 1981. Podpisano do druku 25 V 1981. Druk ukończono
w maju 1981. Wrocławska Drukarnia Naukowa. Zam. 56/81.

L-12 — Cena zł 100.—

*Profesorowi Doktorowi Czesławowi Madajczykowi
w sześćdziesięciolecie urodzin
współpracownicy, przyjaciele, uczniowie*

SPIS TREŚCI

Bibliografia prac prof. Czesława Madajczyka za lata 1954—1980 — Stanisława Lewandowska	5
Czesław Łuczak — Wkład profesora Czesława Madajczyka do rozwoju badań naukowych nad dziejami najnowszymi	17
Stanisław Biernacki — Gromadzenie i analiza danych o ruchu oporu przez hitlerowski aparat policyjny w Generalnym Gubernatorstwie	29
Antoni Czubiński — Ewolucja poglądów publicystyki i historiografii polskiej na temat przyczyn odbudowy i znaczenia niepodległego państwa dla narodu polskiego (1918—1978)	37
Marian Marek Drozdowski — Powstanie i exodus powstańców 1944/1945 w świetle najnowszych prac polskich i zagranicznych	63
Krzysztof Dunin-Wąsowicz — Gubernator warszawski Ludwig Fischer	97
Eugeniusz Duraczyński — Polska Podziemna na tle europejskim. Uwagi, polemiki i przypomnienia	113
Andrzej Feliks Grabski — Marc Bloch przed „Annales”	129
Tadeusz Jędruszcak — Fragment autobiografii	141
Stanisława Lewandowska — Zakonspirowanie i legalizacja. Służby miejskie okupowanej Warszawy w akcji pomocy ludziom ściganym przez gestapo	145
Piotr Łossowski — Na przekór wojnie. Życie teatralne Wilna podczas pierwszej wojennej zimy 1939/1940	171
Zygmunt Mańkowski — Regionalizm historyczny w Polsce	181
Jan Mikulski — Przyczynek do dziejów programu badawczego SS. Eksperymenty pseudomedyczne w KL Neuengamme	191
Jan Molenda — Próby osiągnięcia kompromisu między Romanem Dmowskim i Józefem Piłsudskim w sprawie węzłowych problemów odradzającego się państwa polskiego	197
Jerzy Myśliński — „Kurier Codzienny” — pierwszy dziennik socjalistyczny w Warszawie w 1905 roku	227
Maria Nowak-Kiełbikowa — Japonia i Chiny w dyplomacji II Rzeczypospolitej. Próba zarysu	241
Franciszek Ryszka — Prawnkarne wątki tzw. denazyfikacji	255
Henryk Słabek — Przyczynek do organizacyjnych wpływów partii wśród chłopów (1947—1959)	281
Witold Stankiewicz — Program gospodarczy spółdzielczości spożywców Mariana Rapackiego	287
Jan Tomicki — Międzynarodówka II i pół i jej wpływy w Polsce	295
Jerzy Topolski — O trudnościach metodologicznych historii najnowszej	313
Ryszard Torzecki — Kontakty polsko-ukraińskie na tle problemu ukraińskiego w polityce polskiego rządu emigracyjnego i podziemia (1939—1944)	319

Jan Zamojski — Polska morska akcja ewakuacyjna z Afryki Północnej i Francji do Gibraltaru (1941—1942)	347
Janusz Zarnowski — Rozwój techniki a życie społeczne w Polsce międzywojennej	369

СОДЕРЖАНИЕ

Библиография трудов проф. Чеслава Мадайчика, написанных в 1954-1980 гг. — Станислава Левандовска	5
Чеслав Лучак — Вклад профессора Чеслава Мадайчика в развитие научных исследований по новейшей истории	17
Станислав Бернацки — Сбор и анализ гитлеровским полицейским аппаратом в генерал-губернаторстве данных о движении сопротивления	29
Антони Чубиньски — Эволюция взглядов польской публицистики и историографии на тему причин восстановления и значения независимого польского государства и народа (1918-1978)	37
Мариан Марек Дроздовски — Восстание и массовое перемещение жителей из Варшавы в 1944/1945 гг. в свете новейших работ польских и зарубежных историков	63
Кшиштоф Дунин Вонсович — Варшавский губернатор Людвиг Фишер	97
Евгениуш Дурачински — Польское подполье на фоне европейского. Замечания, полемика и напоминания	113
Анджей Феликс Грабски — Марк Блок в период до основания „Анналес”	129
Тадеуш Ендрушак — Фрагмент автобиографии	141
Станислава Левандовска — Уход в подполье и легализация. Помощь городских служб оккупированной Варшавы людям, преследуемым гестапо	145
Петр Лоссовски — Вопреки войне. Театральная жизнь в Вильно в первый военный сезон 1939-1940 гг.	171
Зыгмунт Маньковски — Исторический регионализм в Польше	181
Ян Микульски — Некоторые данные к истории исследовательской программы СС. Псевдомедицинские эксперименты в концлагере Нойгам	191
Ян Моленда — Попытка достижения компромисса между Романом Дмовским и Юзефом Пилсудским в первые месяцы II Речисполитой	197
Ежи Мыслински — „Курьер Цодзенны” — первая социалистическая газета в Варшаве в 1905 г.	227
Мария Новак-Келбикова — Япония и Китай в дипломатии II Речисполитой. Политыка очерка	241
Францишек Рышка — Уголовно-правовые мотивы так называемой денацификации	255
Хенрик Слабек — К вопросу об организационном влиянии партии среди крестьян	281
Витольд Станкевич — Хозяйственная программа потребительской кооперации Мариана Рапацкого	287
Ян Томицкий — „Интернационал 2 и 1/2-й” и его влияние в Польше	295
Ежи Топольски — О методологических затруднениях новейшей истории	313
Рышард Тожецки — Польско-украинские контакты и украинский вопрос в политике польского эмигрантского правительства и подполья в 1939-1944 гг.	319
Ян Замойски — Польская морская эвакуационная деятельность из Северной Африки и Франции в Гибралтар (1941-1942)	347
Януш Жарновски — Развитие техники и общественная жизнь в Польше межвоенного периода	369

CONTENS

Bibliography of the Works of Professor Czesław Madajczyk, 1954—1980 — Stanisława Lewandowska	5
Czesław Łuczak — Professor Czesław Madajczyk's Contribution to the Development of Scientific Studies on Modern History	17
Stanisław Biernacki — Compilation and Analysis of Data on Resi- stance Movement by the Nazi Police in German — occupied Poland	29
Antoni Czubiński — Evolution of Views Prevailing in Polish Jour- nalism and Historiography and Concerned with Reasons for Reconstruc- tion and Importance of the Independent State for the Polish Nation (1918—1978)	37
Marian Marek Drozdowski — The Uprising 1944/1945 and After- the-Uprising Exodus in the Light of the Latest Polish and Foreign Works	63
Krzysztof Dunin-Wąsowicz — Warsaw Governor Ludwig Fischer Eugeniusz Duraczyński — Polish Underground Against the Euro- pean Background. Comments, Polemics and Recollection	97
Andrzej Feliks Grabski — Mari Bloch before "Annales"	113
Tadeusz Jędruszcak — A Fragment of Autobiography	129
Stanisława Lewandowska — Conspiracy and Legalization. City Services in the Occupied Warsaw for Helping People Chased in Gestapo	141
Piotr Łossowski — In Spite of the War. Theatrical Life in Vilna during the Winter Season 1939/1940	145
Zygmunt Mańkowski — Historical Localism in Poland	171
Jan Mikulski — A Contribution to the History of a Research Program- me of the SS. Pseudomedical Experiments in KL Neuengamme	181
Jan Molenda — The Attempts Towards a Compromise between Roman Dmowski and Józef Piłsudski in the First Months of the Second Republic	191
Jerzy Myśliński — „Kurier Codzienny” — the First Socialist Daily in Warsaw in 1905	197
Maria Nowak-Kiełbikowa — Japan and China in the Diplomacy of the Second Republic. An Outlin Attempt	227
Franciszek Ryszka — Legal and Penal Trends of the so-called De- Nazification	241
Henryk Słabek — A Contribution to the Subject of the Party's Organ- izational Influences an Peasants	255
Witold Stankiewicz — Economic Programme of the Consumers' Co- operative of Marian Rapacki	281
Jan Tomicki — The Second International and a Half and its Influence on Poland	287
Jerzy Topolski — On the Methodological Difficulties of Modern History	295
Ryszard Torzecki — Polish-Ukrainian Contacts Against the Back- ground of the Ukrainian Problem in the Policy of the Polish Govern- ment-in-Exile and the Polish Underground (1939—1944)	313
	319

Jan Zamojski — Polish Evacuation Action by Sea from Northern Africa and France to Gibraltar (1941—1942)	347
Janusz Zarnowski — The Development of Technology Versus Public Life in the Interwar Poland	369

TABLE DES MATIÈRES

La bibliographie des travaux du professeur Czesław Madajczyk, parus dans les années 1954—1980 — Stanisława Lewandowska	5
Czesław Łuczak — L'apport du professeur Czesław Madajczyk au développement des recherches scientifiques concernant l'histoire récente	17
Stanisław Biernacki — Le rassemblement et l'analyse des données concernant la Résistance par la police nazie dans le Gouvernement Général	29
Antoni Czubiński — L'évolution des opinions des publicistes et des historiographes polonais sur des raisons de la restauration et de l'importance de l'indépendance de l'État pour la nation polonaise (1918—1978)	37
Marian Marek Drozdowski — L'insurrection et l'exodus d'après-insurrection de 1944/1945 à la lumière des travaux polonais et étrangers les plus récents	63
Krzysztof Dunin-Wąsowicz — Ludwig Fischer, gouverneur de Varsovie	97
Eugeniusz Duraczyński — La Pologne clandestine sur le fond européen. Remarques, polémiques et souvenirs	113
Andrzej Feliks Grabski — Marc Bloch avant „Annales”	129
Tadeusz Jędruszczak — Le fragment de l'autobiographie	141
Stanisława Lewandowska — La conspiration et la légalisation. Les services municipaux à Varsovie sous l'occupation et leur action d'aider les gens poursuivis par la Gestapo	145
Piotr Łossowski — En dépit de la guerre. La vie de théâtre à Wilno durant le premier hiver de guerre 1939/1940	171
Zygmunt Mańkowski — Le régionalisme historique en Pologne	181
Jan Mikulski — La contribution à l'histoire du programme de recherche de SS. Les expérimentations pseudo-médicales dans KL Neuengamme	191
Jan Molenda — Roman Dmowski et Józef Piłsudski: les tentatives d'atteindre un compromis en matière des problèmes fondamentaux de l'État polonais renaissant	197
Jerzy Myśliński — „Kurier Codzienny”, le premier journal socialiste à Varsovie de 1905	227
Maria Nowak-Kiełbikowa — Le Japon et la Chine dans la diplomatie de la II ^e République. L'essai de précis	241
Franciszek Ryszka — Le fil de la dénazification dans le droit pénal	255
Henryk Siabek — La contribution aux influences organisationnelles du parti dans le milieu paysan (1947—1959)	281
Witold Stankiewicz — Le programme économique du coopératisme des consommateurs de Marian Rapacki	287
Jan Tomicki — La II ^e Internationale et demi et ses influences en Pologne	295
Jerzy Topolski — Sur les difficultés méthodologiques dans le domaine de l'histoire récente	313
Ryszard Torzecki — Les contacts polono-ukrainiens sur le fond du	

problème ukrainien dans la politique du Gouvernement polonais de l'émigration et celle de la clandestinité (1939—1944)	319
Jan Zamojski — L'action polonaise d'évacuation sur mer de l'Afrique du Nord et de la France à Gibraltar (1941—1942)	347
Janusz Żarnowski — Le développement de la technique et la vie sociale en Pologne pendant l'entre-deux-guerres	369

INHALTSVERZEICHNIS

Bibliographie der Arbeiten Prof. Czesław Madajczyks für die Jahre 1954—1980 — Stanisława Lewandowska	5
Czesław Łuczak — Der Beitrag Professor Czesław Madajczyks zur Entwicklung der wissenschaftlichen Forschungen über die neueste Geschichte	17
Stanisław Biernacki — Erwerbung und Analyse der Angaben über die Widerstandsbewegung durch den nazistischen Polizeiapparat im Generalgouvernement	29
Antoni Czubiński — Die Evolution der Anschauungen der polnischen Publizistik und Historiographie über das Thema der Ursachen des Wiederaufbaus und der Bedeutung des unabhängigen Staates für die polnische Nation (1918—1978)	37
Marian Marek Drozdowski — Der Aufstand und der Postaufstandsexodus 1944/1945 im Lichte der neuesten polnischen und ausländischen Arbeiten	63
Krzysztof Dunin-Wąsowicz — Der Warschauer Gouverneur Ludwig Fischer	97
Eugeniusz Duraczyński — Die polnische Untergrundbewegung vor dem europäischen Hintergrund. Bemerkungen, Polemiken und Reminiscenzen	113
Andrzej Feliks Grabski — Marc Bloch vor den „Annales“	129
Tadeusz Jędruszczyk — Fragment der Autobiographie	141
Stanisława Lewandowska — Konspiration und Legalisation. Die städtischen Dienststellen des okkupierten Warschaus in der Hilfsaktion für die von Gestapo verfolgte Menschen	145
Piotr Łossowski — Dem Krieg zum Trotz. Das Theaterleben in Wilno während des ersten Kriegswinters 1939/1940	171
Zygmunt Mańkowski — Der historische Regionalismus in Polen	181
Jan Mikulski — Beitrag zur Geschichte des Forschungsprogramms der SS. Pseudomedizinische Experimente im Konzentrationslager Neuengamme	191
Jan Molenda — Versuche zur Erlangung eines Kompromisses zwischen Roman Dmowski und Józef Piłsudski in der Angelegenheit der Knotenprobleme des wiedererstehenden polnischen Staates	197
Jerzy Myśliński — „Kurier Codzienny“ — die erste sozialistische Tageszeitung in Warschau im Jahre 1905	227
Maria Nowak-Kiełbikowa — Japan und China in der Diplomatie der Zweiten Republik. Versuch eines Umrisses	241
Franciszek Ryszka — Strafrechtliche Fäden der sog. Entnazifizierung	255
Henryk Ślabek — Beitrag zu den organisatorischen Einflüssen der Partei unter den Bauern (1947—1959)	281
Witold Stankiewicz — Das Wirtschaftsprogramm des Verbraucher-genossenschaftswesens Marian Rapackis	287

Jan Tomicki — Die Internationale Arbeitsgemeinschaft Sozialistischer Parteien und ihre Einflüsse in Polen	295
Jerzy Topolski — Über methodologische Schwierigkeiten der neuesten Geschichte	313
Ryszard Torzecki — Die polnisch-ukrainischen Beziehungen vor dem Hintergrund des ukrainischen Problems in der Politik der polnischen Emigrationsregierung und der Untergrundbewegung (1939—1944)	319
Jan Zamojski — Die polnische Evakuierungsaktion auf dem Seewege aus Nordafrika und Frankreich nach Gibraltar (1941—1942)	347
Janusz Żarnowski — Die Entwicklung der Technik und das gesellschaftliche Leben im Zwischenkriegspolen	369

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch” oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach:

- do dnia 25 listopada na I półroczu roku następnego i na cały rok następny,
- do 10 czerwca na II półroczu roku bieżącego.

Cena prenumeraty: półrocznie 100.—zł
rocznie 200.—zł

Jednostki gospodarki społecznej, instytucje, organizacje i wszelkiego rodzaju zakłady pracy zamawiają prenumeratę w miejscowych Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch”, w miejscowościach, w których nie ma Oddziałów RSW — w urzędach pocztowych.

Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych i u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie nr 1153-201045-139-11.

Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę jest droższa od prenumeraty krajowej o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla zleceniodawców instytucji i zakładów pracy.

Sprzedaż numerów bieżących i archiwalnych

- w Księgarni Ośrodka Rozpowszechniania Wydawnictw Naukowych PAN; płatność gotówką, przelewem lub za zaliczeniem pocztowym. Adres: OR PAN, Pałac Kultury i Nauki, 00-901 Warszawa, konto PKO 15-912 I Oddział Warszawa.
- w PPKD Księgarni Ossolineum nr Wr. 93-009 Rynek 8, 50-106 Wrocław
- Kubon Sagner, Inhaber Otto Sagner D8 München 34, Postfach 68, cław, konto NBP IV O/M Wrocław 93044-55.

Orders for this periodical from abroad can be placed with “Ars Polona”, Krakowskie Przedmieście 7, 00-068 Warszawa, Poland or with

Bundesrepublik Deutschland:

- Earls court Publications Ltd., 130 Shepard Bush Centre, London W 12, Great Britain;
- Licosa Commissionaria Sansoni, Via Lamarmora 45, 50 121 Firenze, Italy.

Indeks: 35568